

Dr. Szabó András /az MTA Állam- és Jogtudományi Intézet osztályvezetője, a jogtudományok doktora/

K o r r e f e r á t u m a

Azt a kezdeményezést, amelyről a Szolnok megyei Rendőrfőkapitányság Tudományos Bizottsága a közös rendezvényünkön beszámolt, azaz egy regionális kutatás átfogó programját, őszinte örömmel, melegen kell üdvözölni.

Meg kell mondanom, hogy nem előzmény nélküli ennek a koncepciónak a megszületése és nem is olyan szervezeti kereteken kívüli, ami a kriminológia tudománya számára hozzáférhetetlen volna. Arra gondolok, hogy a társadalmi beilleszkedési zavarok kutatási főirány keretében nagyon fontos hangsúlyt kapott a bűnözés regionális vonatkozásainak a kutatása.

Eddig a regionalitás kérdéseit túlzottan adminisztratív keretek között értelmeztük: bűnözése van az országnak, megyének, járásoknak, stb. Azonban a magyar társadalom alakulása nem igazodik mindig és mindenben az adminisztratív határokhoz. Különösen nem a szokásrendszerhez, a viselkedési tipológiákhoz és azokhoz a hagyományokhoz sem, amelyek bizonyos tájegységeket és nem járásokat vagy megyéket jellemeznek.

Az a regionális vizsgálati terv, amihez kapcsolni szeretném a szolnoki kezdeményezést, korábban abból indult ki, hogy a megyéket vegyük sorba, és elemezzük külön-külön a megyék adatait. Ennek már voltak hagyományai. A Legfőbb Ügyészség nagyon korai vizsgálatait éppen Szolnok és Bács-Kiskun megyében zajlottak le. Sőt Borsod-Abaúj-Zemplén megyét is bevonták az elemzésekbe. Ezek a régen elindított vizsgálatsorozatok alkalmat adtak bizonyos számítástechnikai, matematikai-statisztikai módszerek kipróbálására, azonban megyei szinten különösebb eredményre nem vezettek. Pontosán azért nem, mert a megyék társadalma, gazdasága nem homogén egység. Ezekre a tapasztalatokra támaszkodva a társadalmi beilleszkedési zavarok témakeretben eltekintünk a

megyei számbavételről, s a települések bűnözéséből indulunk ki. Az egységes rendőrségi és ügyészségi bűnügyi statisztikai rendszer lehetőséget teremt a települések bűnözésének elemzésére. Erre nézve már rengeteg anyagunk gyűlt össze.

Néhány átfogó adatot ismertetnék, ami azt mutatja, hogy nem jó megyei vagy járási szinten gondolkodni. Sokkal helyesebb településekből rekonstruálni bizonyos homogén, összetartozó településtípusokat, tájegységeket. 1974-1986. közötti időszakban a bűnözés szóródási adatai azt mutatják, hogy 140 olyan településünk van, tehát az összes településnek mintegy 3-4 %-a, ahová a bűncselekmények 75 %-a koncentrálódik. A többi - megközelítően 3000 - településre esik az ismertté vált bűncselekmények 25 %-a. Tehát hallatlan bűnözési koncentrációt találunk mintegy 140 településen, míg a bűncselekmények hihetetlen mértékben szóródnak a koncentrálódás határain. Viszont nem ez a helyzet, ha figyelembe vesszük a települések lakosságának lélekszámát! Itt már sokkal kiegyenlítettebb a helyzet. A 140 településre - tehát a települések 3-4 %-ára - esik a lakosság 47 %-a. A közel 3000 településen él a lakosság 53 %-a; mégis a bűncselekmények 75 %-át/!/ ott követik el, ahol a lakosság 47 %-a él.

Ami az elkövetőket illeti: a bűncselekményeket koncentráló településeken találjuk az elkövetők 49 %-át, a többi településen az elkövetők 51 %-át. Ez pedig sem a bűncselekmények eloszlásaival, sem a népesség eloszlásával nem arányos. Mondandóm lényege az, hogy nem olyan hétköznapi és nem olyan az ország egész területét beszóró magyar bűnözés, mint ahogy azt elképzeltük. A kép sokkal cizelláltabb: van egy koncentrálódás és van egy nagyarányú szétszórtság. Tekintettel arra, hogy ez a kontraszt bűncselekmény és elkövető szerint különbözik, kézenfekvő az a következtetés, hogy a bűnözés és a megelőzés szempontjából a bűncselekményeket koncentráló településekre kell irányítani a figyelmet. Egyelőre több következtetést most nem részletezek. Úgy gondolom, hogy ez is elegendő a bűnmegelőzési stratégia irányainak alakulása, illetve alakítása szem-

pontjából. Kézenfekvő, hogy ha a települések között ilyen nagy különbségek vannak a bűnözés szóródása szempontjából, viszont a települések ennyire homogének az elkövetők előfordulása szempontjából, akkor olyan településtipológiát kell kialakítani, amivel megpróbáljuk meghatározni azokat a társadalmi, gazdasági, kulturális és egyéb folyamatokat, amelyek egyrészt bűnalkalmat teremtenek, másrészt az elkövetőre motiválóan hatnak. Lényegében ugyanaz a gondolatmenet szerepel az országos regionális vizsgálat során, mint amit Nyári Katalin nagyon helyesen fölvezetett. Egy országos vizsgálatban nincs arra lehetőség, hogy a településtipológiai és a bűnözéstipológiai elemzés után anyagunk legyen a helyi sajátosságok feltárására. Éppen ezért nagyon ambiciózus a Nyári Katalin által elmondott terv. Ki kell tehát egészíteni a regionális településhálózati vizsgálatot az én "fixa ideám"-mal: nemcsak kriminológiára van szükségünk, hanem kriminográfiára.

Valamikor - a felszabadulás előtt - a magyar szociológia semmi lényegeset nem tudott mondani a magyar társadalomról. Később a népi írók mozgalmának keretén belül a szociográfia valóságos magyar problémákat, társadalmi, történelmi problémákat fogalmazott meg.

Ma a helyzet ennél kedvezőbb. A szociológia lehetőséget teremt az elmélyült helyi monografikus vizsgálatokhoz: az általános kriminológiai vizsgálat után kriminográfiai helyi felmérésre olyan célkitűzésekkel, amelyeket itt szolnoki kollégáink elmondottak. Megkülönböztetett figyelmet érdemel, hogy kutatásaikba beépítik a helyi család-szociológiai, nevelés-szociológiai vizsgálatot éppúgy, mint a bűnüldöző apparátus és a büntetésvégrehajtás tapasztalatainak eredményeit. Ez persze azt is jelenti, hogy a kriminológia egyre több tudományággal kerül kapcsolatba. Értékkorientációs vizsgálatok, történelmi néprajz kutatási, szociálpszichológiai megközelítés - szóval sokminden belefér a kriminográfiába -, ami a valóság feltárására alkalmas. Ezt a helyi valóság-feltáró ambíciót becsülöm nagyon

nagyra a szolnokiak munkájában.

Sok szerencsét kívánok ehhez az ambiciózus tervhez. Fölajánlom a Jogtudományi Intézet együttműködési készségét ennek realizálásához. Úgy vélem, a Kriminológiai Társaság pedig helyesen teszi, ha a helyi történelmi néprajzi, vagy egyéb hasonló témájú konferenciákon képviselteti magát.

A néprajz területéről itt elhangzott felszólalás azt bizonyítja, hogy témáinkban a néprajz tudomány művelői is közvetlenül érdekeltek.